

תִּקְדָּם

תקאדום

תוצאות החינוך הבלתי פורמלי בחברה הערבית
בתוכנית החומש

עדכון והרחבת דוח ממצאי המחקר בקרב תלמידי בשכבות ה'-י"ב
להכללת חניכים במכוני מנהיגות (לאחר סיום י"ב)

ד"ר דביר מצרי, האגף להערכת תכניות, ראמ"ה
יועצים: ד"ר יסמין ברזילי-שחם
ד"ר אחמד בדראן

אפריל 2024, ניסן תשפ"ה

מסמך זה משלים ומסכם את ממצאי המחקר אודות
תרומת החינוך הבלתי פורמלי לתחושת שייכות ומנהיגות של צעירים ערבים

צעירים לאחר סיום תיכון
במכוני מנהיגות באביב-
קיץ תשפ"ד

227

רובם ככולם (207) השתתפו
בפעילות חינוך בלתי פורמלי
בשנתיים שקדמו לכניסתם
למכון המנהיגות.

תזכורת חשובה:
השתתפות במכוני מנהיגות דורשת בחירה
והתחייבות משמעותית.
סביר שהצעירים שבחרו להשתתף שונים
מאלו שלא בחרו (self selection)

62

דורוב
אג'יאל

19

אות הנוער
הבינלאומי

11

מכון אג'יק
כפר קאסם

22

מכון אג'יק
באר שבע

26

מכון תרבות
ריאדה

34

מכון אג'יק
רהט

33

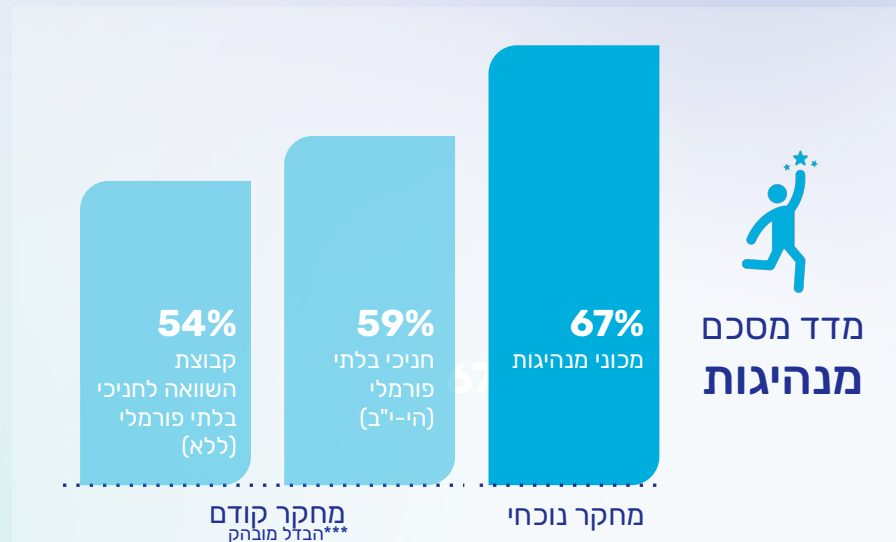
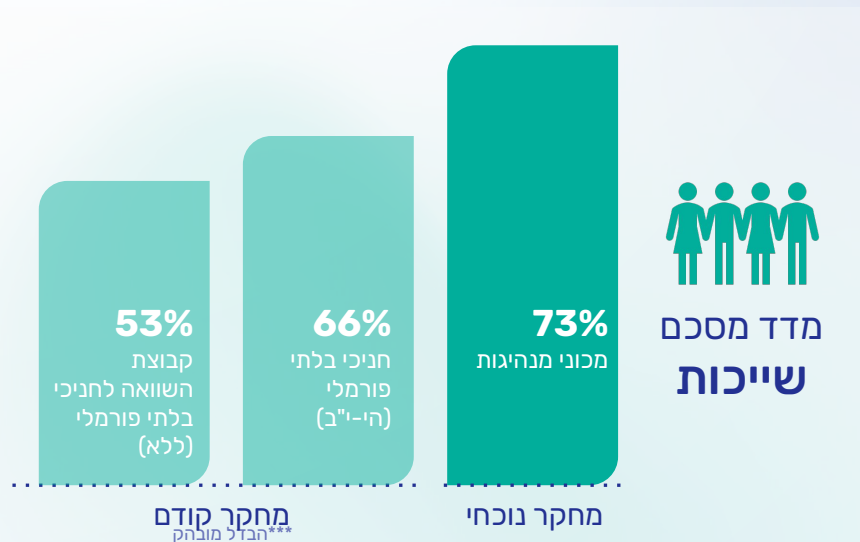
מכון מסאר
ואדי עארה

20

מכון כוכבי
המדבר
ראידאת

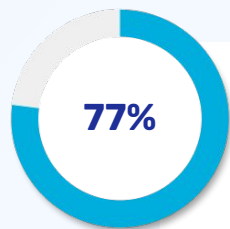
השתתפות במכוני מנהיגות מוסיפה לתחושת מנהיגות ושייכות מעבר לבלתי פורמלי עד י"ב

התוצאה

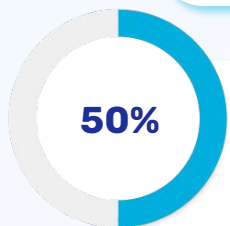

מנהיגות

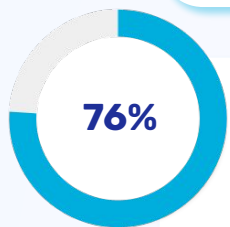
- ✓ אני מרגיש אחריות שהמקום שבו אני גר יהיה מקום טוב לחיות בו
- ✓ כיצד אני נוהג כשאני רואה משהו לא תקין בסביבתי
- ✓ כיצד אני נוהג כשדנים בסביבתי על נושאים חברתיים

אחריות כלפי החברה

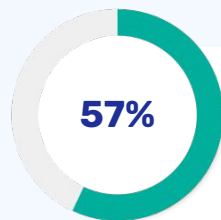
- ✓ אני יודע איך לשכנע אחרים לעשות את מה שנכון לדעתי לעשות
- ✓ אני אומר לאנשים את דעתי גם אם זה לא מוצא חן בעיניהם
- ✓ אני יודע מה אנשים מרגישים גם בלי שהם אומרים לי

כישורי הובלה ומנהיגות

- ✓ אני מרגיש שיש לי במה להתגאות
- ✓ מול קשיים אני נשאר רגוע כי אני סומך על היכולת שלי
- ✓ אני מסוגל להציב לעצמי יעדים ומטרות

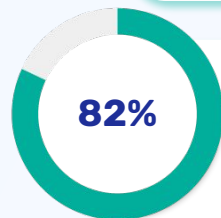
תפיסה עצמית חיובית

57%

- ✓ אני מרגיש חלק מהחברה הישראלית
- ✓ אני מרגיש גאווה כלפי הישגים בחברה הישראלית
- ✓ השיוך שלי לחברה הישראלית משמעותי עבורי
- ✓ חשוב לי לפעול למען החברה הישראלית

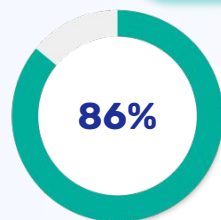
**החברה
הישראלית**

82%

- ✓ אני מרגיש חלק מהקהילה שלי
- ✓ אני מרגיש גאווה כלפי הישגים בקהילה שלי
- ✓ השיוך שלי לקהילה המקומית משמעותי עבורי
- ✓ חשוב לי לפעול למען הקהילה שלי

**היישוב
והקהילה
המקומית**

86%

- ✓ אני מרגיש חלק מהקבוצה שלי
- ✓ אני מרגיש גאווה כלפי הישגים של חברי הקבוצה שלי
- ✓ השיוך שלי לקבוצת החינוך הבלתי פורמלי משמעותי עבורי
- ✓ חשוב לי לפעול למען הקבוצה שלי

**מסגרת
החינוך
הבלתי
פורמלית**

שייכות

מה עומד מאחורי המספרים?

מה **עוד** למדנו על "מה עובד" -
כאשר הקשבנו לצעירים במכוני המנהיגות ?

4 ראיונות

-

מנהלי המכונים,
רכזי תכנית ופעילות,
מדריכים.

2 קבוצות מיקוד

-

חניכים (5), בוגרי
תכנית מנהיגות (4)

2 תצפיות

-

תצפיות בפעילות
ובדיונים במכוני
המנהיגות

2 ביקורים פיזיים

-

נערכו ביקורים בשני
מכוני מנהיגות במהלך
חודשים נובמבר
ודצמבר 2024,
האחד בדרום הארץ
והשני בצפונה

מצאנו את מרבית התמות שעלו בקרבת הנוער גם בקרב חניכי מכוני המנהיגות

"כשאני מתנסה ומנסה-
אני יוזם, אכפת לי,
רוצה להשפיע"

"כדי לגבש את הזהות שלי,
אני צריך להדהד אותה מול
זהויות של אחרים"

"כולם צריכים
לדחוף ביחד"

"יש הרבה דברים קשים
בחברה שלנו... אני וחבריי
רוצים להתמודד אחרת"

"כדי לגבש את הזהות שלי, אני צריך להדהד אותה מול זהויות של אחרים"

אינטראקציה משמעותית עם ה"אחר" בסביבה בטוחה ומובנית - מייצרת תפישות זהות ושייכות מורכבות ומודעות

"
המעבר מהישוב אל חיפה לפעמים גורם לשוק. במיוחד כשבאים ממקומות קשים כמו ג'סר א- זרקא. יש הבדל גדול. זה דורש עבודה מורכבת, ואתגר גדול הוא לייצר סינרגיה.

מנהלת מכון מנהיגות

"
... (התנדבתי בעבר) אבל בעיקר בישוב שלי ובחברה שלי. היום אני מתנדבת בסורוקה, זו החברה היהודית והישראלית, ואז אני רואה את כולם שם יהודים וערבים, זה אחר.

חניכה (בת 18) קבוצת מיקוד

"
... התקיים דיון על דמיון ושוני ביניהם (הקהילה האתיופית) לבין הבדואים... למשל עלה הנושא של צבע העור, של הלבוש... יש דברים שונים, דומים, סתירות, זה חלק מהמצב המורכב של החברה הישראלית שחשוב להכיר ולהבין.

תצפית במכון מנהיגות

"כשאני מתנסה ומנסה - אני יוזם, אכפת לי, רוצה להשפיע"

מרחב הזדמנויות להתנסות בטוחה ומגוונת
בנוכחות מבוגר אחראי המאפשרים חוויה
מעצימה ותחושת מסוגלות מנהיגותית.
הגיוון והחיבורים הנדרשים- מעבר למוכר
והנח

//

במהלך השנה עובדים על פיתוח יוזמה. למשל בשנה שעברה עסקו בנושא בטיחות. בישוב אבו תלול היו כמה שנהרגו כשחצו את פסי הרכבת, אז (החניכים) **הובילו יוזמה משותפת בנושא** - דיונים, הזמינו חבר כנסת, פעילויות להגברת המודעות, הציעו לכתוב מכתבים לגופים שונים ולנסות להעלות את הנושא בכנסת.

רכזת, מכון מנהיגות

//

חשוב לפתח את הנושא של יזמות- לשבור את מחסום הפחד. המטרה והרצון שלנו הוא שכמה שיותר ישתתפו ו**יממשו את המטרות שקבעו לעצמם**... שיקבעו מטרות שאפשר למדוד וליישם, ולתכנן איך לממש את היעד.

מדריך, מכון מנהיגות

//

אחת אומרת: אני לא הייתי רוצה לחיות פה, אני רוצה לעזוב את המדינה. בטוח שלא הייתי רוצה שהילדים שלי יחיו כאן. **מתפתח דיון מה האחריות של כל אחד ואם כל אחד יעשה את שלו אז תהיה לנו השפעה.** זה היה השיח הדומיננטי בסופו של דבר.

חניכה, מכון מנהיגות במהלך תצפית על פעילות

יש הרבה דברים קשים בחברה שלנו... אני וחבריי רוצים להתמודד "אחרת"

במרחב בטוח יש מקום להכיר באמת וגם
לעבוד על דברים קשים: פחד, שנאה,
חוסר שייכות, ועל האלימות הקשורה
ברגשות אלה.

//

בתשובה לשאלה: מה היית רוצים לשנות בחברה שלכם?
החניכים בקבוצת המיקוד ציינו תופעות כמו עישון ובמיוחד
בקרב בני נוער, אלימות, ירי, קטטות, "לפעמים מתפתחים
ריבים בין חמולות בגלל שטויות, למשל בגלל ריב בין ילדים.
**אנחנו רוצים להשפיע על כזה דבר. הרצון הוא להשפיע על
חברה שלמה.** היינו רוצים לעשות סדנאות להורים, להוות
דוגמא, לעשות פעילויות להגברת המודעות."

חניכים במכון מנהיגות, במהלך קבוצת מיקוד (18-19)

//

לא במקרה היום רוב האלה שהם יורים ורוצחים הם בעצם
ילדים בני פחות מ 20. **מורים ומבוגרים צריכים להיות דוגמא
בשבילנו. מודל חיקוי.** וזה לא קיים בבית הספר אבל כאן
(במכון המנהיגות) קיים.

חניך במכון מנהיגות (18)

"כולם צריכים לדחוף ביחד"

התמדה ומניעת נשירה בחינוך הבלתי
פורמלי דורשת שילוב זרועות וכוכות של
גורמים רבים

//

**ההורים גם הם לקוח. חשוב שהם יקבלו מידע על מה שעושים
הילדים שלהם... לפעמים יש שיחות ישירות עם הורה... חשוב לנו
שההורים ירגישו את ההתפתחות שהילדים שלהם עוברים.**

רכזת מדריכה, מכון מנהיגות

//

**אנחנו סובלים מחוסר שיתוף פעולה בין ארגונים ועמותות
ערביות בישוב. מקשים עלינו את החיים... וכשיש שיתוף פעולה
אז זה בעיקר כתוצאה של קשרים אישיים לישוב יש
פוטנציאל גדול של הזדמנויות. ותמיד אנחנו שואלים מי יכול
לעזור לנו לגייס צעירים. אלו הם ההורים, היועצות החינוכיות
בבתי הספר.**

מנהלת מכון מנהיגות

**כולם צריכים
"מבוגר אחראי"
בסביבה**

**מקצועיות מעל לכל -
מודל לחיקוי הוא תנאי
ללמידה משמעותית**

**אולם מצאנו כי
תמה אחת
מתבטאת באופן
אחר בקרב חניכי
מכוני המנהיגות**

מקצועיות מעל לכל – מודל לחיקוי הוא תנאי ללמידה משמעותית

דרושות דמויות מובילות שיהוו מודל לחיקוי,
יציב קשוב ובטוח. להן תפקיד משמעותי
בהובלה אל היעדים.

”

יש משימות שבעצם מאתגרות את היכולות שלהם. **כאן נכנס הגורם של מודלים לחיקוי.** אנחנו מרגישות שהם רואים בנו מודל לחיקוי. יש חשיבות גם ללמוד מבני קבוצת הגיל ולכן גם הבאנו בוגרי שנים קודמות.

מדריכה רכזת במכון מנהיגות

”

בתי הספר עניים בהקשבה. **אבל המרחב הבטוח שיש כאן הוא גדול וחזק ומאפשר...** אני באה למקום בטוח. **כאן האנשים רוצים להקשיב לי.**

חניכה (18), מכון מנהיגות

”

אנחנו אוהבים שיש את האפשרות לביטוי עצמי, להביא את הניסיון האישי, ולפתח את הניסיון האישי, ההכלה, השייכות, החמלה, קבלת האחר, את זה **שיש מישהו שמקשיב לך ברצינות, כבוד הדדי. הרכזים בעלי ניסיון עשיר ותמיד מוכנים לשתף מהידע שלהם והם מודל לחיקוי.**

חניכה (18), מכון מנהיגות

תודה!